HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

3 aprilie 2008 *

În cauza C-331/06,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Rechtbank te Amsterdam (Țările de Jos), prin Decizia din 27 iulie 2006, primită de Curte la 31 iulie 2006, în procedura

K. D. Chuck

împotriva

Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul C. W. A. Timmermans, președinte de cameră, domnii L. Bay Larsen, K. Schiemann, P. Kūris (raportor) și J.-C. Bonichot, judecători,

* Limba de procedură: olandeza.

avocat general: domnul J. Mazák,
grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 27 septembrie 2007,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank, de E. Pijnacker Hordijk și S. J. H. Evans, advocaten;

— pentru guvernul olandez, de doamna H. Sevenster, în calitate de agent;

— pentru guvernul elen, de domnul K. Georgiadis, precum și de doamnele Z. Chatzipavlou și O. Patsopoulou, în calitate de agenți;

— pentru guvernul italian, de domnul I. M. Braguglia, în calitate de agent, asistat de doamna W. Ferrante, avvocato dello Stato;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii V. Kreuschitz și M. van Beek, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 ianuarie 2008,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 48 din Regulamentul (CEE) nr. 1408/71 al Consiliului din 14 iunie 1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați, cu lucrătorii care desfășoară activități independente și cu membrii familiilor acestora care se deplasează în cadrul Comunității (JO L 149, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 26), în versiunea modificată și actualizată prin Regulamentul (CE) nr. 631/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 martie 2004 (JO L 100, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 32, denumit în continuare „Regulamentul nr. 1408/71").

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Chuck, pe de o parte, și Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank (Consiliul de administrație al Casei de Securitate Socială, denumit în continuare „SVB") cu privire la refuzul acestuia din urmă de a lua în considerare contribuțiile sociale achitate de domnul Chuck în Danemarca pentru motivul că acesta nu avea reședința într-un stat membru la momentul introducerii cererii sale de pensionare.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

3 Articolul 2 din Regulamentul nr. 1408/71 definește persoanele aflate sub incidența regulamentului și prevede la alineatul (1):

„Prezentul regulament se aplică lucrătorilor salariați sau lucrătorilor care desfășoară activități independente și studenților care se află ori s-au aflat sub incidența legislației din unul sau mai multe state membre și care sunt resortisanți ai unuia dintre statele membre sau sunt persoane apatride ori refugiați cu reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre, precum și membrilor familiilor acestora și supraviețuitorilor lor."

4 Potrivit articolului 10 din Regulamentul nr. 1408/71, intitulat „Renunțarea la clauzele de reședință. Efectul asigurării obligatorii asupra rambursării contribuțiilor":

„(1) Dacă prezentul regulament nu prevede altceva, prestațiile de invaliditate, de limită de vârstă sau de urmaș în numerar, indemnizațiile pentru accidente de muncă sau boli profesionale și ajutoarele de deces obținute în temeiul legislației unuia sau mai multor state membre nu sunt supuse niciunei reduceri, modificări, suspendări, retrageri sau confiscări pe motiv că beneficiarul are reședința pe teritoriul altui stat membru decât cel în care se află instituția debitoare.

[…]"

5 Potrivit articolului 48 din Regulamentul nr. 1408/71, intitulat „Perioadele de asigurare sau de rezidență mai mici de un an":

„(1) Fără a aduce atingere articolului 46 alineatul (2), instituției unui stat membru nu i se impune să acorde prestații în temeiul perioadelor realizate conform legislației pe care o aplică și care sunt luate în considerare în momentul producerii riscului dacă:

— durata respectivelor perioade nu atinge un an

și

— luându-se în considerare numai aceste perioade, nu se dobândește niciun drept la prestație în temeiul dispozițiilor respectivei legislații.

(2) Instituția competentă a fiecărui stat membru în cauză ia în considerare perioadele menționate la alineatul (1), în scopul aplicării articolului 46 alineatul (2), cu excepția literei (b).

(3) Dacă efectul aplicării alineatului (1) ar fi să descarce toate instituțiile statelor membre respective de obligațiile lor, se acordă prestații exclusiv în temeiul legislației ultimului dintre acele state ale cărui condiții sunt îndeplinite, ca și cum toate perioadele de asigurare și rezidență realizate și luate în considerare în conformitate cu articolul 45 alineatele (1)-(4) ar fi fost îndeplinite în temeiul legislației statului respectiv."

6 Articolul 36 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 574/72 al Consiliului din 21 martie 1972 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului nr. 1408/71 (JO L 74, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 74, denumit în continuare „regulamentul de aplicare") prevede:

„Dacă un solicitant are reședința pe teritoriul unui stat care nu este un stat membru, acesta trebuie să adreseze cererea [de prestații pentru limită de vârstă] instituției competente a statului membru a cărui legislație i s-a aplicat lucrătorului salariat sau lucrătorului care desfășoară o activitate independentă ultima dată."

Reglementarea națională

7 Articolul 6 alineatul 1 din Legea privind asigurarea pentru limită de vârstă (Algemene Ouderdomswet, denumită în continuare „AOW”) are următorul cuprins:

„În sensul prezentelor dispoziții, sunt considerați ca fiind asigurați:

a) rezidenții, precum și

b) nerezidenții care sunt supuși la plata impozitului pe venit pentru activitățile profesionale salariate exercitate în Țările de Jos care nu au împlinit vârsta de 65 de ani.”

8 Potrivit articolului 7 din AOW:

„În conformitate cu dispozițiile prezentei legi, au dreptul la pensie pentru limită de vârstă persoanele:

a) care au împlinit vârsta de 65 de ani și

b) care, în conformitate cu prezenta lege, erau asigurate în perioada cuprinsă între ziua în care acestea au împlinit vârsta de 15 ani și ziua în care acestea au împlinit vârsta de 65 de ani.”

Acțiunea principală și întrebarea preliminară

9 Domnul Chuck, cetățean britanic, a lucrat și a avut reședința în Țările de Jos în cursul perioadei cuprinse între 1 septembrie 1972 și 1 aprilie 1975, precum și de la 1 ianuarie 1976 până la 31 decembrie 1977. În timpul celor nouă luni care separă aceste două perioade, acesta a lucrat în Danemarca, unde a plătit contribuții de securitate socială. De la 1 ianuarie 1978, domnul Chuck are reședința în Statele Unite. Când a împlinit vârsta de 65 de ani, acesta a depus la SVB o cerere de pensionare pentru limită de vârstă.

10 SVB a acordat domnului Chuck o pensie pentru limită de vârstă cu majorare începând cu luna decembrie 2000 redusă cu 90 % pentru cei 45 de ani în timpul cărora acesta nu fusese asigurat. Pentru calcularea cuantumului acestei pensii, SVB nu a luat în considerare perioadele de asigurare realizate în Danemarca pentru motivul că domnul Chuck nu mai avea reședința pe teritoriul unui stat membru și că, în opinia SVB, acesta nu putea să se prevaleze de beneficiul acordat prin articolul 48 din Regulamentul nr. 1408/71.

11 Domnul Chuck a introdus o contestație împotriva acestei decizii în fața SVB, care a respins-o prin Decizia din 2 ianuarie 2002. În aceste condiții, domnul Chuck a introdus o acțiune în fața Rechtbank te Amsterdam.

12 Acesta invocă faptul că, potrivit articolului 48 din Regulamentul nr. 1408/71, perioadele de asigurare realizate în Danemarca ar fi trebuit să fie luate în considerare pentru calcularea perioadelor de asigurare. Faptul că acesta nu avea reședința pe teritoriul unui stat membru la momentul cererii sale nu ar trebui să împiedice aplicarea articolului 48 menționat.

13 La 27 iulie 2006, Rechtbank te Amsterdam a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„În cazul în care un lucrător are reședința în afara teritoriului Comunității [Europene] la data la care împlinește vârsta de pensionare, articolul 48 din Regulamentul [nr. 1408/71] trebuie să fie aplicat în același mod ca și cum lucrătorul în cauză ar avea reședința pe teritoriul Comunității?"

Cu privire la întrebarea preliminară

14 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 48 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1408/71 impune instituției competente din ultimul stat membru în care avea reședința un lucrător resortisant al unui stat membru ca, pentru calcularea pensiei pentru limită de vârstă a acestui lucrător, care la momentul cererii de lichidare a acestei pensii are reședința într-un stat terț, să ia în considerare perioadele lucrate într-un alt stat membru în aceleași condiții ca și cum acest lucrător ar avea încă reședința pe teritoriul comunitar.

Observațiile prezentate Curții

15 SVB consideră că Regulamentul nr. 1408/71 nu garantează drepturile și prestațiile decât lucrătorilor care se deplasează în cadrul Comunității și că nu s-ar putea deduce din jurisprudența Curții că oricine se încadrează în domeniul de aplicare al acestui regulament ar putea în mod automat să beneficieze de drepturile prevăzute de acesta.

16 Acesta adaugă că nu ar fi obligat să aplice dispozițiile articolului 48 din regulamentul menționat unui solicitant care are reședința în afara teritoriului comunitar decât dacă prestațiile care trebuie cumulate ar putea fi exportate în temeiul articolului 10 din același regulament. Or, acesta din urmă nu ar garanta posibilitatea de a exporta o pensie decât către un alt stat membru. Ar rezulta din aceasta că autoritățile daneze nu ar fi obligate să exporte o pensie către un stat terț, astfel încât ar fi ilogic ca articolul 48 menționat să oblige autoritățile olandeze să ia în considerare contribuțiile achitate de domnul Chuck în Danemarca.

17 SVB afirmă, pe de altă parte, că, întrucât dreptul comunitar nu prevede exportarea unor astfel de prestații, *a fortiori* este imposibil să se deducă dreptul de a exporta cumulul perioadelor de cotizare în temeiul articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1408/71. Această concluzie ar fi confirmată de articolul 7 din Regulamentul (CE) nr. 883/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 29 aprilie 2004 privind coordonarea sistemelor de securitate socială (JO L 166, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 82).

18 În favoarea unui răspuns afirmativ la întrebarea adresată, guvernul olandez arată că articolul 42 CE prevede un sistem care garantează drepturile de securitate socială ale lucrătorilor în vederea încurajării liberei circulații a acestora. În acest scop, acest articol prevede, pe de o parte, un cumul al tuturor perioadelor de asigurare în vederea dobândirii și păstrării dreptului la prestații în afara teritoriului național al fiecărui stat membru și, pe de altă parte, o obligație de plată a prestațiilor pe întreg teritoriul comunitar. În plus, articolul 36 alineatul (3) din regulamentul de aplicare ar prevedea procedura cererii de pensionare pentru limită de vârstă pentru persoanele care nu au reședința într-unul din statele membre.

19 În favoarea unui răspuns negativ la întrebarea menționată, guvernul olandez observă faptul că Regulamentul nr. 1408/71 are drept obiectiv să faciliteze libera circulație a lucrătorilor și a membrilor familiei acestora în cadrul Comunității, punct de vedere confirmat de textul articolului 42 CE, în temeiul căruia Consiliul Uniunii Europene trebuie să adopte măsurile necesare pentru a garanta plata prestațiilor pentru persoanele rezidente pe teritoriile statelor membre.

20 În sfârșit, guvernul olandez subliniază că, dacă pensia pentru limită de vârstă ar trebui calculată în conformitate cu articolul 48 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1408/71, acest fapt nu ar însemna că pensia poate să fie exportată către un stat terț pentru a fi plătită în acest stat. Regulamentul nu reglementează această problemă, care rămâne exclusiv de competența legislației naționale.

21 Comisia Comunităților Europene propune să se răspundă în sensul că, în cazul în care un lucrător are reședința în afara teritoriului comunitar la data la care împlinește vârsta de pensionare, articolul 48 din Regulamentul nr. 1408/71 trebuie să se aplice în același mod ca și cum acest lucrător ar avea reședința pe teritoriul comunitar. În opinia acesteia, faptul că locul de reședință se află pe teritoriul comunitar sau în afara acestuia nu are nicio consecință cu privire la aplicarea acestei dispoziții.

22 În această privință, Comisia invocă faptul că din jurisprudența Curții rezultă că Regulamentul nr. 1408/71 are drept unic obiectiv să asigure o coordonare între regimurile naționale. Astfel, acesta ar permite să subziste regimuri naționale distincte care dau naștere unor creanțe distincte în raport cu diferitele organisme naționale.

23 În plus, ar fi evident că, pentru aplicarea acestor norme, criteriul determinant ar fi relația dintre un lucrător și regimul de securitate socială al unui anumit stat membru la care acesta a fost afiliat într-o perioadă dată fără a ține seama de locul în care acesta își exercită activitatea profesională.

24 Comisia deduce că, dacă s-ar urma raționamentul SVB, principiul cumulului enunțat de Regulamentul nr. 1408/71 ar fi lipsit de o mare parte dintre efectele sale. Cu toate acestea, nicio dispoziție a dreptului comunitar nu ar impune ca prestațiile sociale să fie efectiv plătite în statele terțe. Modalitățile de plată a acestor prestații rămân reglementate de dreptul național.

25 Guvernele elen și italian împărtășesc, în esență, punctul de vedere al Comisiei. Primul dintre aceste guverne semnalează de asemenea importanța articolului 36 din regulamentul de aplicare, care privește situația unui solicitant ce nu are reședința pe teritoriul comunitar la momentul unei cereri de prestații.

Răspunsul Curții

26 Trebuie să se amintească faptul că Curtea a statuat că articolul 51 din Tratatul CEE (devenit articolul 51 din Tratatul CE, devenit, la rândul său, după modificare, articolul 42 CE) permite subzistența unor diferențe între regimurile de securitate socială ale statelor membre și, în consecință, între drepturile persoanelor care lucrează în aceste state (Hotărârea din 7 februarie 1991, Rönfeldt, C-227/89, Rec., p. I-323, punctul 12).

27 Regulamentul nr. 1408/71 nu organizează un regim comun de securitate socială, ci permite subzistența unor regimuri naționale distincte și are drept unic obiectiv să asigure o coordonare între acestea din urmă (Hotărârea din 5 iulie 1988, Borowitz, 21/87, Rec., p. 3715, punctul 23). Acesta permite subzistența unor regimuri distincte care dau naștere unor creanțe distincte în raport cu instituții distincte împotriva cărora prestatorul deține drepturi directe în temeiul fie numai al dreptului intern, fie al dreptului intern completat, dacă este necesar, de dreptul comunitar (Hotărârea din 6 martie 1979, Rossi, 100/78, Rec., p. 831, punctul 13).

28 De asemenea, Curtea a considerat că regulamentele adoptate în aplicarea articolului 51 din tratat trebuie să fie interpretate în lumina obiectivului urmărit de acest text, care este acela de a asigura instituirea unei libertăți cât mai complete posibil a circulației lucrătorilor în cadrul Comunității (a se vedea Hotărârea din 12 octombrie 1978, Belbouab, 10/78, Rec., p. 1915, punctul 5, și Hotărârea din 14 noiembrie 1990, Buhari Haji, C-105/89, Rec., p. I-4211, punctul 20).

29 Este cert că Regulamentul nr. 1408/71 nu vizează în mod expres situația în cauză în acțiunea principală în ceea ce privește consecința locului de reședință a persoanei asigurate la momentul cererii sale de pensionare pentru limită de vârstă asupra calculării drepturilor sale la pensie pentru perioadele lucrate în diferite state membre.

30 Într-adevăr, articolul 2 din regulamentul menționat nu impune, pentru aplicarea sa, decât îndeplinirea a două condiții, și anume ca lucrătorul să fie resortisant al unuia dintre statele membre (sau să beneficieze de statutul de apatrid ori de refugiat cu reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre) și ca acesta să se afle ori să se fi aflat sub incidența legislației din unul sau mai multe state membre.

31 În ceea ce privește articolul 10 din același regulament, acesta nu interzice clauzele de rezidență decât între statele membre.

32 Cu toate acestea, astfel cum subliniază avocatul general la punctul 44 din concluzii, Regulamentul nr. 1408/71 urmărește să atingă obiectivul definit la articolul 51 din tratat prevenind efectele negative pe care exercitarea dreptului la liberă circulație a lucrătorilor le-ar putea avea asupra beneficierii de prestațiile de securitate socială de către lucrători și de către membrii familiei acestora, în special în ceea ce privește cariera lucrătorilor migranți care au cotizat la diferite regimuri de securitate socială, și să le confere, așadar, certitudinea de natură legală că vor păstra drepturile la pensie care rezultă din contribuțiile lor la regimurile de pensie ca un lucrător care nu și-a exercitat dreptul la liberă circulație în cadrul Comunității.

33 Reglementând cumulul perioadelor de asigurare cu o durată care nu atinge un an, realizate sub regimul unui stat membru determinat, și al perioadelor de asigurare realizate în alte state membre, articolul 48 din regulamentul menționat contribuie la garantarea pentru lucrător a unei libertăți de circulație între statele membre.

34 Prin urmare, trebuie să se constate că acest articol 48, a cărui aplicare nu este condiționată, de altfel, de locul de reședință a lucrătorului la momentul cererii sale de pensionare pentru limită de vârstă, nu ar putea fi interpretat în sensul că simpla mutare a reședinței persoanei interesate într-un stat terț ar fi de natură să pună în discuție dreptul acesteia de a i se calcula pensia pentru limită de vârstă în conformitate cu normele prevăzute la articolul menționat.

35 În plus, din conținutul articolului 36 alineatul (3) din regulamentul de aplicare rezultă, pe de o parte, că o cerere de pensionare pentru limită de vârstă poate fi prezentată de către o persoană care nu are reședința într-un stat membru și că, pe de altă parte, aceasta trebuie să fie adresată unei instituții competente a statului membru a cărui legislație i s-a aplicat solicitantului ultima dată. Legiuitorul comunitar a avut în vedere o situație precum cea a domnului Chuck, în calitate de rezident al unui stat terț și de fost lucrător care a cotizat în mai multe state membre.

36 Din ceea ce precedă rezultă că unui lucrător care se află într-o situație precum cea a domnului Chuck trebuie să i se aplice principiul cumulului perioadelor lucrate în statele membre, astfel cum este definit acesta la articolul 48 alineatul (2) din Regulamentul nr.1408/71, pentru calcularea pensiei sale pentru limită de vârstă.

37 Pe de altă parte, trebuie să se sublinieze că ultimul stat membru avut în vedere nu este supus unei obligații de a plăti această pensie pe teritoriul unui stat terț.

38 Într-adevăr, astfel cum a procedat și avocatul general, este necesar să se sublinieze că, deși articolul 10 din Regulamentul nr. 1408/71 instituie un drept cu forță juridică obligatorie de a obține plata unei pensii în oricare stat membru, nici regulamentul menționat, nici vreo dispoziție a dreptului comunitar nu obligă statele membre să plătească pensii în state terțe. Rezultă că modalitățile practice potrivit cărora se efectuează plata unei astfel de pensii pentru limită de vârstă rămân supuse dispozițiilor dreptului național al statului membru al instituției debitoare a acestei pensii.

39 Ținând seama de ansamblul considerentelor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 48 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1408/71 impune instituției competente a ultimului stat membru în care avea reședința un lucrător resortisant al unui stat membru ca, pentru calcularea pensiei pentru limită de vârstă a acestui lucrător, care la momentul cererii de lichidare a acestei pensii are reședința într-un stat terț, să ia în considerare perioadele lucrate într-un alt stat membru în aceleași condiții ca și cum acest lucrător ar avea încă reședința pe teritoriul comunitar.

Cu privire la cheltuielile de judecată

40 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Articolul 48 alineatul (2) din Regulamentul (CEE) nr. 1408/71 al Consiliului din 14 iunie 1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați, cu lucrătorii care desfășoară activități independente și cu membrii familiilor acestora care se deplasează în cadrul Comunității, în versiunea modificată și actualizată prin Regulamentul (CE) nr. 631/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 31 martie 2004, impune instituției competente a ultimului stat membru în care avea reședința un lucrător resortisant al unui stat membru ca, pentru calcularea pensiei pentru limită de vârstă a acestui lucrător, care la momentul cererii de lichidare a acestei pensii are reședința într-un stat terț, să ia în considerare perioadele lucrate într-un alt stat membru în aceleași condiții ca și cum acest lucrător ar avea încă reședința pe teritoriul Comunității Europene.

Semnături